

Naiskunstnike looming Tartu Kunstimuuseumis 1940–2020

Autor: Joanna Hoffmann

Ettekande sisu põhineb Joanna Hoffmanni ja Julia Polujanenkova artiklil, mis ilmub Eesti Kunstimuuseumi Toimetiste II. numbris aastal 2021.

Linda Kits-Mägi autoportree. 1957. Õli lõuendil. 99.5 × 80.5 cm. TKM

Tanja Muravaska „Positsioonid IV“. 2007. Foto. 86 × 61 cm. TKM

Mirjam Hinni isikunäitus „Kõrgepinge“. 2019. Foto: Hedi Jaansoo. TKM

Flo Kasearu isikunäitus „Ohustatud liigid“. 2020. Foto: Taavi Piibemann. TKM

Eesmärk

Uurimuse eesmärgiks oli anda ülevaade naisautorite loomingu kogumis- ja eksponeerimispraktikast Tartu Kunstimuuseumis läbi ajaloo, kaardistada selle võimalikud muutused 21. sajandil ning pakkuda välja lahendused soolise tasakaalu saavutamiseks muuseumi tegevuses.

Aktuaalsus

Eesti kunstimaailma jõudis feministlik diskursus 1990. aastatel. Järgnevatel aastakümnetel on feminism olnud mitmete Eesti kunstnike ja ka mõningate kunstiajaloolaste praktika keskmes, ent senini on probleemiks paljude institutsioonide, sh muuseumide programmide sooline kalulatus meeste kasuks. Viimase kümnendi jooksul, kui TKM on teemaga teadlikumalt tegele- nud, on toimunud ka selged positiivsed muutused, mis kajastuvad nii näituseprogrammi kui ka kolleksioneerimise statistikas.

Meetodid

Uurimise käigus töötati läbi TKM-i almanahhid ja kroonikad ning teoste kogudesse vastuvõt- mise dokumendid ja statistika. Samuti viidi läbi intervjuu TKM-i pikaajalise töötaja ja peava- rahoidja Mare Joonsaluga.

Tartu Kunstimuuseumist

- TKM asutati 1940. aastal Kunstiühing Pallase poolt.
- Muuseumi kolleksiooni kuulub täna üle 20 000 museaali.
- Muuseumi raamatukogu sisaldab enam kui 28 000 teavikut.
- Muuseumil on mahukas arhiiv, mis jaguneb foto- ja teadusarhiiviks.
- Muuseum korraldab aastas circa 8 suuremat ja 5 väiksemat näitust.
- Muuseum kirjastab aastas 2–3 trükist.

TKM-i isikunäitused 1940–1960

Esimene naiskunstniku autoriväljapanek toimus aastal 1958 – tegemist oli Ella Mätiku (1904–1943) mälestusnäitusega. Enne seda jõudis muuseum korraldada aga tervelt 20 meesautorite isikunäitust. Aastal 1960 leidis aset juba teine naisautori isikunäitus, tol ajal aktiivselt tegut- seva Linda Kits-Mäe (1916–1990) loomingu väljapanek.

TKM-i isikunäituste statistika 1961–2020

- 1961–1970 toimus 43 meeskunstnike ja 9 naiskunstnike isikunäitust,
- 1971–1980 toimus 59 meeskunstnike ja 21 naiskunstnike isikunäitust,
- 1981–1990 toimus 82 meeskunstnike ja 18 naiskunstnike isikunäitust,
- 1991–2000 toimus 83 meeskunstnike ja 30 naiskunstnike isikunäitust,
- 2001–2010 toimus 39 meeskunstnike ja 20 naiskunstnike isikunäitust,
- 2011–2020 toimus 31 meeskunstnike ja 27 naiskunstnike isikunäitust.

Kasutatud allikad:

Tartu Riikliku Kunstimuuseumi almanahh III, Tartu: Tartu Kunstimuuseum, 1972.
Kogude teatmik, Tartu: Tartu Kunstimuuseum, 1983.
Kogude teatmik, Tartu: Tartu Kunstimuuseum, 1989.
Kogude teatmik V, Tartu: Tartu Kunstimuuseum, 1991.
Tartu Kunstimuuseumi kroonika 1990–2005, Tartu: Tartu Kunstimuuseum, 2005.

TKM-i kolleksioon

- TKM-i alusvara koosneb 133 teosest 39-lt kunstnikult, kellest 6 on naised.
- Naisautorite looming moodustab 10–15 % kõigist tulmetest.
- Aastatel 2015–2020 TKM-i kogudesse laekunud teostes on naisautorite looming umbes 1/3.

Võimalikud põhjused

Naisi ja mehi õppis II maailmasõja eelses Pallase kunstikoolis enam-vähem võrdselt. Seega ei saanud olla naiste hariduslik taust põhjuseks, miks naisi eksponeeriti ja koguti oluliselt vähem kui mehi.

- Naiskunstnike probleemi ei teadvustatud, sellega ei tegeletud.
- Meestekeskne programm kultiveeris meeste loomingu ülekaalu kolleksioonis.
- Meesautorite loomingu ülekaal kolleksioonis soosis meestekeskset programmi.
- 20. sajandi kunstikriitika kasutatud sõnavara: naiste loomingu kohta „ilus“, „armas“, „voolav“ ja „lühiriline“; meeste loomingu kohta „teritatud kunstimeel“, „julgelt läbiviidud koloriit“, „sügav“, „meistriteos“ jms.
- Vähe rakendust pärssis 20. sajandil naisautorite arengut ja seega jätkamist kunstnikuna.
- Tänapäeval koheldakse naiskunstnike sageli kui marginaliseeritud gruppi, mitte kui meestega võrdseid autoreid.

Lahendus

- Sooline tasakaal näituse- ja kirjastamistegevuses.
- Tasakaalus näituseprogramm kultiveerib balansi tekkimist kolleksioonides ja arhiivis.
- Ajalooline materjal digiteeritakse ja lisatakse avalikesse andmebaasidesse näituseprojektide koostamise käigus eeljärgjekorras.
- Olulistes institutsioonides aset leidvad näitused ning ilmuvad trükised mõjutavad kunstnike edaspidiseid karjäärivõimalusi.
- Alates 2020. aastast on TKM-i näituse osakonna tööpõhimõtete dokumendis oluline punkt: Naiskunstnike toetamine ja loomingu tutvustamine.

Tartu Kunstimuuseumi näitused aastatel 2006–2015. Tartmus 75, Tartu: Tartu Kunstimuuseum, 2015.
M. Reinhold, Aastatel 1919–1943 Kunstikool Pallase lõpetanud naiskunstnike haridus ja edasine tegevus. Bakalaureusetöö Tartu: Tartu Ülikool, 2020.
Vestlus Mare Joonsaluga 20.09.2020. Transkriptsioon autorite valduses.
Tartu Kunstimuuseumi kodulehekülj, <https://tartmus.ee/naitused/toimunud/> (vaadatud 30. IX 2020).